

A close-up photograph showing a person's hand placing a white ballot into a grey ballot box. The ballot is tilted and features the text 'V. IZBORI' in large, bold, black capital letters. The ballot box has a slot for the ballot and a small, colorful, circular sticker on its front. The background is a plain, light-colored wall.

V. IZBORI

ŠTO SU IZBORI

IZBORI – politički postupak kojim državljeni biraju predstavnike u predstavnička tijela

- proces **legitimiranja vlasti**
- način na koji narod iskazuje svoju **suverenost**
- izbori ne moraju biti demokratski (*npr. izbori u Jugoslaviji*)
- demokratičnost izbora se očituje dvama kriterijima:
  1. **VIŠESTRANAČJE**
  2. **BIRAČKO PRAVO**

BIRAČKO PRAVO

- pravo da se bira i da se bude biran
- **PASIVNO** biračko pravo – političko pravo koje omogućuje pojedincu **glasovanje na izborima**
- **AKTIVNO** biračko pravo – političko pravo koje omogućuje pojedincu **kandidiranje na izborima**

BIRAČKO PRAVO

– tko ima biračko pravo:

- svi punoljetni državljani koji su uvršteni u **birački popis**

– tko nema biračko pravo:

- osobe koje su sudskom presudom lišene građanskih prava (građanske časti)
- djelatne vojne osobe, namještenici u oružanim snagama, veleposlanici, konzuli **imaju pasivno pravo glasa (mogu birati)** ali se **ne mogu kandidirati** na izborima (aktivno)

Što znači opće pravo glasa?

Opće pravo glasa postiže se aktivnim biračkim pravom građana određene dobi (18 – 21 godina). To je pravo državljana neke zemlje, ~~osim osoba koje su sudskom presudom lišene građanskih prava, građana koji su izgubili poslovnu sposobnost ili su pod starateljstvom~~ odnosno građana s nekim posebnim ograničenjima (vremenom prebivanja na određenom području, vojnih osoba i sl.), da biraju i budu birani.

Švedska	1867.
Australija i neke države SAD-a	od početka Prvoga svjetskog rata
Njemačka	nakon Prvoga svjetskog rata
SAD	nakon Prvoga svjetskog rata
Sovjetski Savez	nakon Prvoga svjetskog rata
Velika Britanija	nakon Prvoga svjetskog rata
ostale skandinavske zemlje	nakon Prvoga svjetskog rata
Francuska	nakon Drugoga svjetskog rata
Italija	nakon Drugoga svjetskog rata
Jugoslavija	nakon Drugoga svjetskog rata

BIRAČKO PRAVO ŽENA *(izvor Wikipedia)*

- **1776.** – New Jersey (*ukinuto 1807.*)
- **1838.** – Otoci Pitcairn
- **1861.** – Južna Australija (*jedino žene s imovinskim cenzusom na lokalnim izborima, opće pravo glasa 1894.*)
- **1862.** – Švedska (*jedino na lokalnim izborima, opće pravo glasa 1919.*)
- **1893.** – Novi Zeland (*uključujući Maorke, nisu imale aktivno biračko pravo*)
- *većina zemalja nakon Prvog ili Drugog svjetskog rata*
- **1945.** – Hrvatska

Kronologija ženskog prava glasa:

https://sh.wikipedia.org/wiki/Kronologija_%C5%BEenskog_prava_glasa

BIRAČKO PRAVO U DEMOKRACIJI

BIRAČKO PRAVO U DEMOKRACIJI

OPĆE

državljanstvo

punoljetnost

mentalna

spособnost

poslovna

spособnost

JEDNAKO

svi birači imaju
jednako pravo
glasa

**svaki glas vrijedi
jednako**

*„jedan čovjek,
jedan glas”*

IZRAVNO

birači biraju
neposredno,
tj. **sami se**
odlučuju za
političku opciju

**svatko glasuje u
svoje ime**

TAJNO

podatci o tome
tko je za koga
glasovao **moraju**
ostati nepoznati
(tajni)

podatci o tome
tko je izašao na
izbore su **javni**

Ustav RH

Članak 72.

Hrvatski sabor ima najmanje 100, a najviše 160 zastupnika koji se, na temelju
općeg i jednakoga biračkog prava, biraju neposredno tajnim glasovanjem.

VRSTE IZBORA

(s obzirom na pravo glasa)

KOMPETITIVNI

- **potpuna sloboda izbora**
- opće, jednako, izravno i tajno glasovanje
- konkurencija među strankama
- **nema povlaštenih stranaka**
- demokratski sustavi

POLUKOMPETITIVNI (SEMIKOMPETITIVNI)

- **ograničena sloboda izbora**
- ne postoji sloboda medija, ograničena sloboda govora...
- **postoji jedna ili nekoliko povlaštenih stranaka**
- autoritarni sustavi

NEKOMPETITIVNI

- **ne postoji sloboda izbora**
- **jednostranački sustavi**
- samo podobni kandidati budu izabrani
- nema konkurencije
- totalitarni sustavi

GLAVNE VRSTE IZBORA

(s obzirom koga i za što se bira)

PARLAMENTARNI

izbori za zastupnike
u **zakonodavna
tijela** (*parlament*)

PREDSJEDNIČKI

izbori za **državnog
poglavara**
(*predsjednika*)

LOKALNI

izbori za tijela i
**dužnosnike na
lokalnoj razini**
(*gradonačelnik,
članovi gradskog
poglavarstva i sl.*)

IZBORNI SUSTAVI

IZBORNI SUSTAV – skup **dogovorenih pravila** o načinu pretvaranja glasova u predstavničke mandate

– „*krojenje izbornih jedinica*”

– **VRSTE IZBORNIH SUSTAVA**

– **većinski** (*apsolutne ili relativne većine*) – *predsjednički*

– **razmjerni** (proporcionalni)

– sustav izbornog količnika

– **D'Hondotov sustav** – *parlamentarni izbori*

– Badenski i Hereov sustav

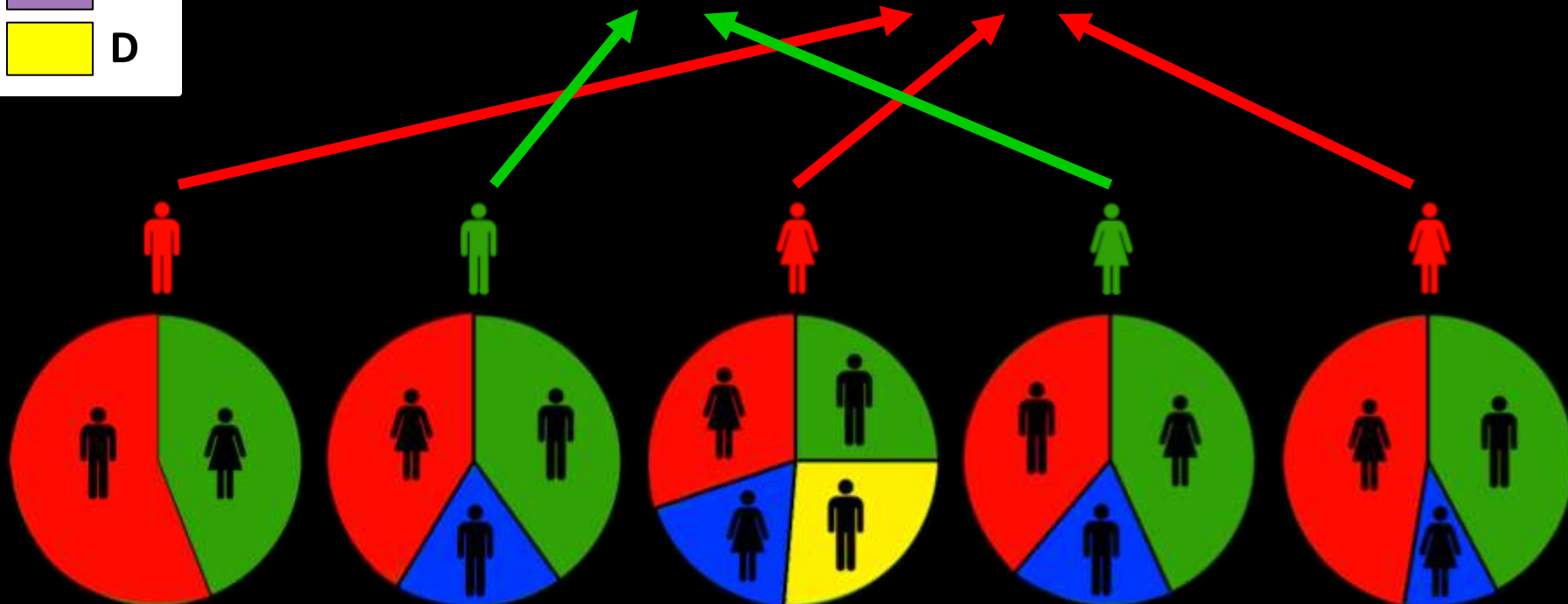
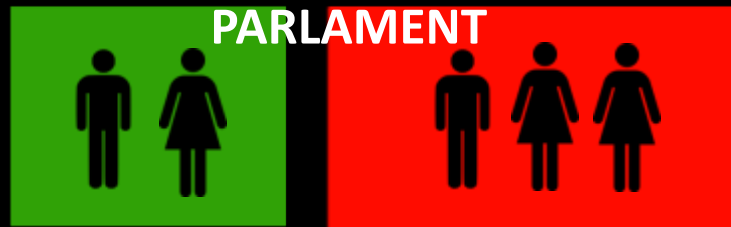
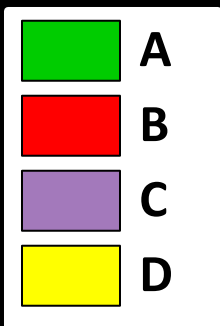
– **mješoviti**

VEĆINSKI IZBORNI SUSTAVI

---

izborni sustav u kojem mandate **dobiva ona stranka** (ili kandidat) **koja je osvojila većinu glasova**

- kada se bira samo jedna osoba (*npr. predsjednik države ili gradonačelnik*) onda je ovo jedini mogući oblik izbornog sustava
- 2 podvrste većinskog izbornog sustava:
  - sustav **RELATIVNE VEĆINE** – *ona stranka (ili pojedinac) koja ima **najviše glasova u odnosu na druge***
  - sustav **APSOLUTNE VEĆINE** – *ona stranka (ili pojedinac) koja osvoji **više od pola glasova** (50% + 1 glas)*

1. Izborna jedinica	2. Izborna jedinica	3. Izborna jedinica	4. Izborna jedinica	5. Izborna jedinica
B = 60% A = 40%	A = 40% B = 33% C = 27%	B = 37.5% A = 25% C = 12.5% D = 25%	A = 45% B = 33% C = 22%	B = 49% A = 33% C = 18%

RAZMJERNI IZBORNI SUSTAV

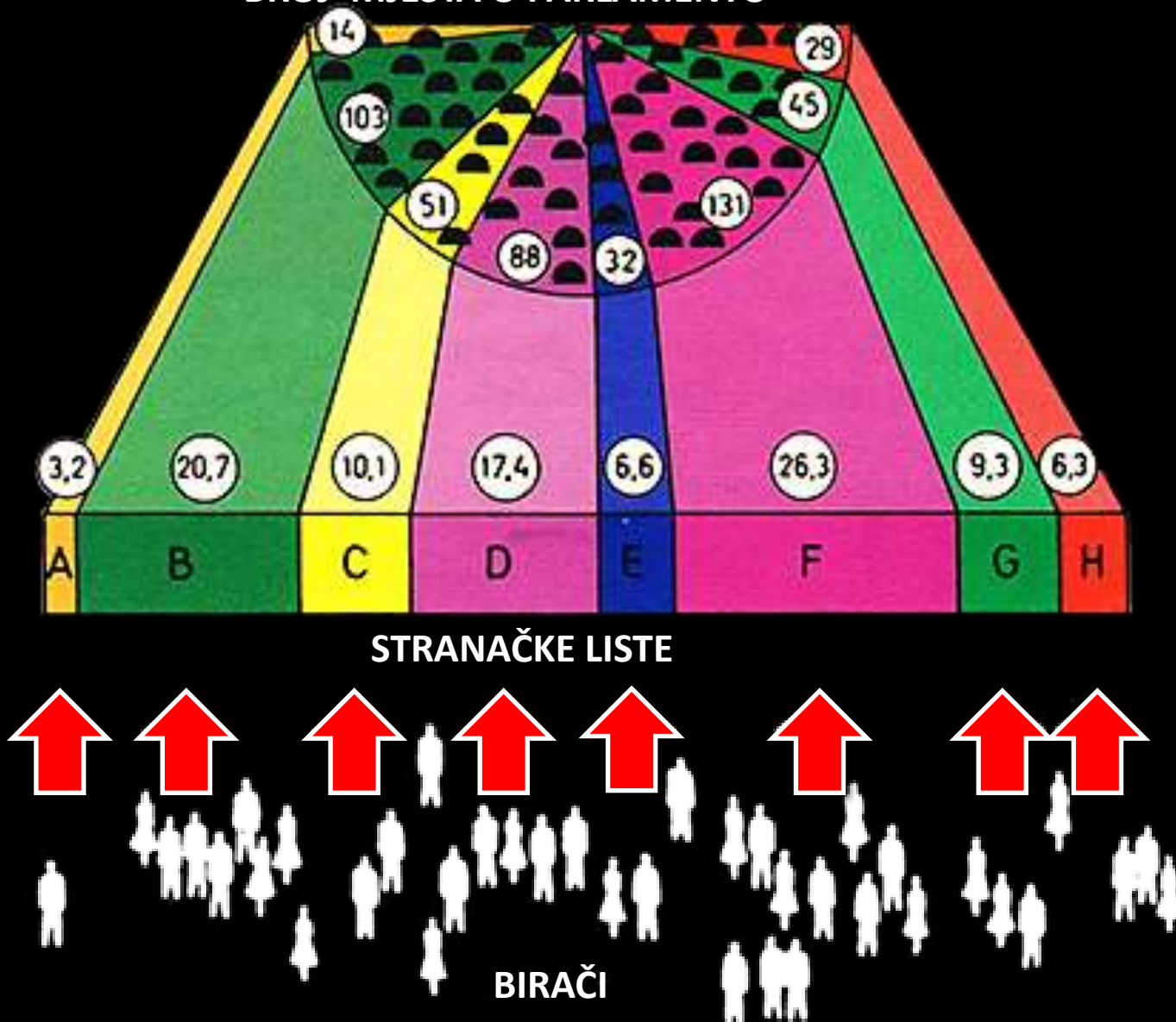

- izborni sustav u kojem mandate dobivaju stranke **prema omjeru dobivenih glasova**
- **IZBORNI PRAG** – minimalni postotak glasova koji neka stranka mora dobiti u nekoj izbornoj jedinici da bi uopće sudjelovala u podjeli mandata
  - u Hrvatskoj je izborni prag **5%**
  - bez izbornog praga, u parlamentu bi sudjelovalo previše stranaka i bilo bi teško sastaviti stabilnu vladu

RAZMJERNI IZBORNI SUSTAV

BROJ MJESTA U PARLAMENTU

POSTOTAK
GLASOVA

SUSTAV IZBORNOG KOLIČNIKA

Izborna jedinica bira 10 zastupnika

$$\frac{\text{ukupno glasova (10 000)}}{\text{broj zastupnika (10)}} = \text{izborni količnik (1 000)}$$

	broj glasova	ukupno glasova • izborni količnik	broj zastupnika
Stranka A	4060	4060 : 1000	4
Stranka B	3380	3380 : 1000	3
Stranka C	2560	2560 : 1000	2 + 1
UKUPNO GLASOVA	10 000	1000 : 1000	10

D'HONDOTOV SUSTAV

– primjer na izornoj jedinici u kojoj se bira **10 zastupnika** za parlament

stranka **A** (4160) → **4**
stranka **B** (3380) → **4**
stranka **C** (2460) → **2**

	Br. glasova (X)	X : 1	X : 2	X : 3	X : 4	X : 5
Stranka A	4060	4060 (1)	2030 (4)	1353 (6)	1015 (9)	
Stranka B	3380	3380 (2)	1690 (5)	1126 (8)	845 (10)	
Stranka C	2460	2460 (3)	1230 (7)			

MJEŠOVITI IZBORNI SUSTAV

izborni sustav u kojem se **dio mandata osvaja većinskim, a dio razmjernim modelom**

- kako bi to bilo moguće, **svaki birač ima dva glasa**, tj. s jednim glasuje u većinskom, a s jednim glasuje u razmjernom sustavu
- primjer izbora u RH 2001.
  - u malim izbornim jedinicama – **relativna** većina
    - *u Sabor ide samo najbolji kandidat*
  - na državnoj razini – **razmjerni** sustav
    - *jedna lista za cijelu državu za ulazak u Sabor*

IZBORNI SUSTAV

IZBORNI PRAG
(5%)

VEĆINSKI

MJEŠOVITI

RAZMJERNI
(PROPORCIONALNI)

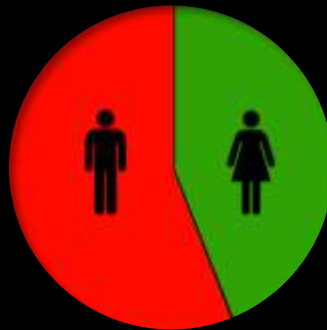
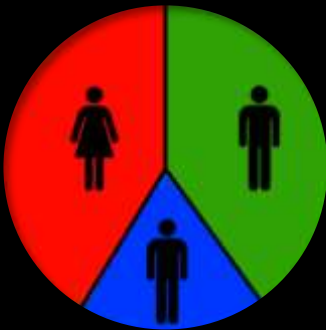
SUSTAV
RELATIVNE
VEĆINE

SUSTAV
APSOLUTNE
VEĆINE

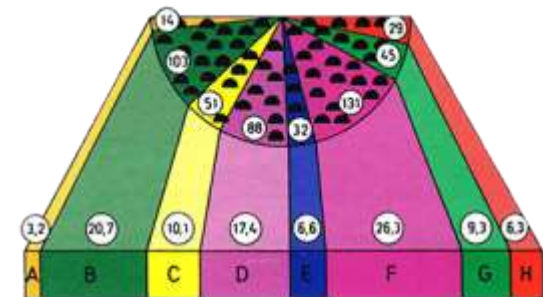
sustav izbornog količnika

D'Hondotov sustav

Badenski i Hereov sustav

50% + 1 glas

PREFERENCIJALNO GLASOVANJE - PRIMJER

IZBORNA JEDINICA (4 mandata)

2

stranka A

Ivan	<u>10.8 %</u>
Ante	<u>6.3 %</u>
Marin	0.12 %
Ana	6.3 %

2

stranka B

Matej	<u>15.4 %</u>
Marko	3.2 %
Luka	1.12 %
Petar	<u>10.3 %</u>

u parlament idu **Ivan** i **Ante** kao kandidati stranke A, te **Matej** i **Petar** kao kandidati stranke B

GLASAČKI LISTIĆ

izborna jedinica Pag

Kandidati:

1. Stranka A

- 1.) Ivan
- 2.) Ante
- 3.) Marin
- 4.) Ana

2.) Stranka B

- 1.) Matej
- 2.) Marko
- 3.) Luka
- 4.) Petar

PREFERENCIJALNO GLASOVANJE (2013.)

7

HDZ, HSP AS, BUZ (32,86%)

1. Dubravka Šuica	12,9 %
2. Andrej Plenković	15,4 %
3. Davor Ivo Stier	5,75 %
4. Ivana Maletić	1,83 %
5. Zdravka Bušić	1,68 %
6. Ruža Tomašić	26,5 %
11. Zdravko Krmek	2,70 %

6

SDP, HNS, HSU (32,07%)

1. Tonino Picula	47,3 %
2. Biljana Borzan	7,50 %
3. Marino Baldini	0,69 %
4. Oleg Valjalo	0,57 %
5. Sandra Petrović Jakovina	1,62 %
6. Jozo Radoš	6,84 %

1

**HRVATSKI LABURISTI -
STRANKA RADA (5,77%)**

1. Nikola Vuljanić	15,0 %

Liste koje su dobile više od **5%** glasova birača sudjeluju u diobi za člana Europskog parlamenta

10+2

izbornih jedinica

14

mandata
po izbornoj jedinici

11.

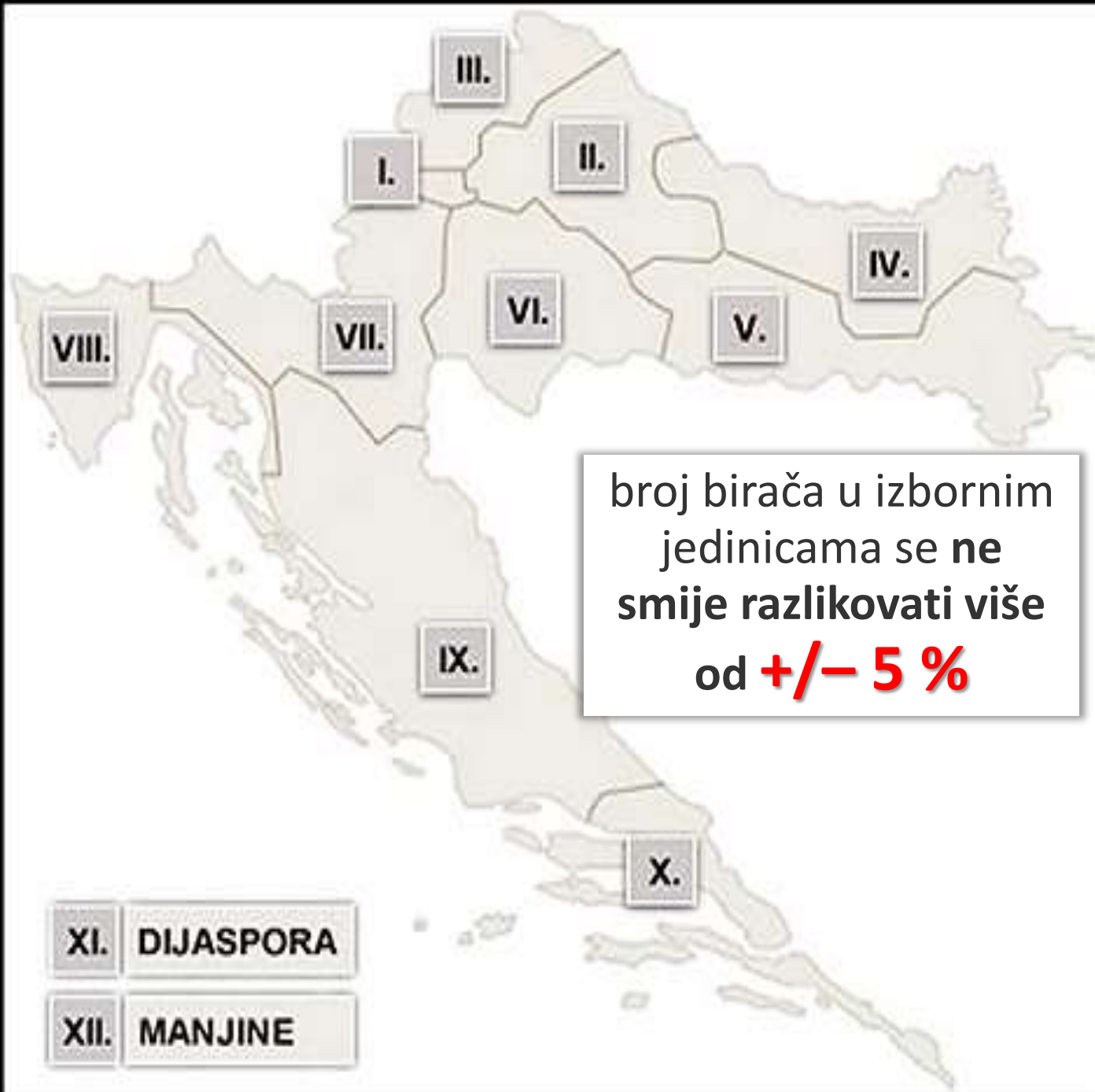
izborna jedinica

DIJASPORA
(3 mandata)

12.

izborna jedinica

MANJINE
područje cijele
Hrvatske
(8 mandata)

REFERENDUM

- **REFERENDUM** – oblik neposredne demokracije u posrednoj demokraciji
- oblik neposrednog odlučivanja birača **o nekom izuzetno važnom društvenom i političkom pitanju**
  - može biti **OBVEZATAN** (*odluka glasača obvezuje vlast da tu odluku provede u djelo*) i **SAVJETODAVAN** (*daje mogućnost vlasti da vidi mišljenje građana, no nema obvezu prihvatiti*)
  - prema razini provođenja može biti **NACIONALNI** i **LOKALNI**
- referendumsko pitanje je najčešće formulirano da se na njega odgovara s **DA** ili **NE** (**ZA** ili **PROTIV**)
- najčešće se traži izlazak birača **iznad 50% od ukupnog broja birača** (u RH se traži **iznad 50%** od broja birača koji su **izašli na referendum**)

KAD SE RASPISUJE REFERENDUM

- kad je pitanje o **udruženju sa drugim državama**
  - nakon što je Sabor **dvotrećinskom većinom (više od 66%)** odlučio o udruženju
  - *raspisuje ga Sabor*
- ako se radi o prijedlogu **promjene Ustava i zakona**
  - na zahtjev minimalno **10% ukupnog broja birača**
  - *raspisuje ga Sabor, a može ga raspisati i predsjednik uz supotpis premjera*

2. UDRUŽIVANJE I RAZDRUŽIVANJE

Članak 142.

Pravo da pokrenu postupak udruživanja Republike Hrvatske u saveze s drugim državama ima najmanje jedna trećina zastupnika u Hrvatskom saboru, Predsjednik Republike i Vlada Republike Hrvatske.

Zabranjuje se pokretanje postupka udruživanja Republike Hrvatske u saveze s drugim državama u kojem bi udruživanje dovelo, ili moglo dovesti do obnavljanja jugoslavenskoga državnog zajedništva, odnosno neke balkanske državne sveze u bilo kojem obliku.

O udruživanju Republike Hrvatske prethodno odlučuje Hrvatski sabor dvotrećinskom većinom glasova svih zastupnika.

Odluka o udruživanju Republike Hrvatske donosi se na referendumu većinom glasova birača koji su pristupili referendumu.

Referendum se mora održati u roku od 30 dana od dana donošenja odluke Hrvatskoga sabora.

Odredbe ovoga članka o udruživanju odnose se i na uvjete i postupak razdruživanja Republike Hrvatske.

REFERENDUM ZA SAMOSTALNOST (19. 5. 1991.)

iznad 50% od
ukupnog broja
birača

Izlaznost: **83,56 %**

94,2 %

1,2 %

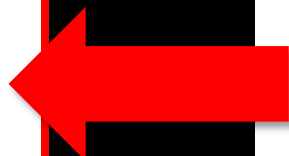
REFERENDUM ZA EU (22. 1. 2012.)

iznad 50% od broja birača
koji su **pristupili
referendumu**

Izlaznost: **43,51%**

66,27 %

33,13 %

REPUBLIKA HRVATSKA
DRŽAVNO IZBORNO POVJERENSTVO

GLASAČKI LISTIĆ ZA PROVEDBU DRŽAVNOG REFERENDUMA

Važna napomena:

Glasački listić popunjava se tako da se zaokruži **samo jedan odgovor** na pitanje o kojem se glasa.

REFERENDUMSKO PITANJE:

JESTE LI ZA ČLANSTVO REPUBLIKE HRVATSKE U EUROPSKOJ UNIJI?

ZA

PROTIV

Odluka o udruživanju Republike Hrvatske donosi se na referendumu većinom glasova birača koji su pristupili referendumu.

Ustav RH

IZBORI

(plan ploče)

- **IZBORI** – politički postupak kojim državljani biraju predstavnike u predstavnička tijela
- **KRITERIJI DEMOKRATIČNOSTI IZBORA** – višestranačje i biračko pravo
- **BIRAČKO PRAVO** – pravo da se **bira** i da se **bude biran**
  - **PASIVNO** – pravo da se bira
  - **AKTIVNO** – pravo da se bude biran
- žene su prvo dobile pravo glasa u **Švedskoj** (1867.), a u **Hrvatskoj 1945.** god.
- **BIRAČKO PRAVO IMAJU** svi **punoljetni** državljani koji su **uvršteni u birački popis**
- **BIRAČKO PRAVO NEMAJU** osobe koje su sudskom presudom lišene građanskih prava (građanske časti)
- djelatne vojne osobe, namještenici u oružanim snagama, veleposlanici i konzuli **imaju pasivno** ali **nemaju aktivno** biračko pravo

- **OBIJEA BIRAČKOG PRAVA U DEMOKRACIJI:**
  1. **OPĆE** – svi punoljetni državljani imaju pravo glasa
  2. **JEDNAKO** – jedan čovjek, jedan glas
  3. **IZRAVNO** – svatko bira u svoje ime, ne može netko drugi umjesto njega
  4. **TAJNO** – podatak o tome za koga smo glasali je tajn, a podatak o izlasku na izbore je javan
- **VRSTE IZBORA** (s obzirom na pravo glasa):
  1. **KOMPETITIVNI** – višestranačje, sloboda izbora
  2. **POLUKOMPETITIVNI** – jedna povlašćena stranka, ograničena sloboda izbora
  3. **NEKOMPETITIVNI** – jednostranački sustav, nema slobode izbora
- **VRSTE IZBORA** (s obzirom koga i za što se bira):
  1. **PARLAMENTARNI** – izbor predstavnika u parlament (sabor)
  2. **PREDSJEDNIČKI** – izbor za predsjednika države
  3. **LOKALNI** – izbor gradonačelnika i gradskih vijećnika

IZBORI

(plan ploče)

- **IZBORNI SUSTAV** – skup dogovorenih pravila o načinu pretvaranja glasova u predstavničke mandate
- **VRSTE IZBORNIH SUSTAVA**
  - **VEĆINSKI**
  - **RAZMJERNI** (proporcionalni)
    - sustav izbornog količnika
    - **D'Hondotov sustav** – *na parlamentarnim izborima*
    - Badenski i Hereov sustav
  - **MJEŠOVITI**

- **VEĆINSKI** IZBORNI SUSTAV – izborni sustav u kojem mandate **dobiva ona stranka** (ili kandidat) **koja je osvojila većinu glasova**
- dvije podvrste većinskog izbornog sustava:
  - sustav **RELATIVNE VEĆINE** – *pobjedu odnosi ona stranka (ili pojedinac) koja ima **najviše glasova u odnosu na druge***
  - sustav **APSOLUTNE VEĆINE** – *pobjedu odnosi ona stranka (ili pojedinac) koja osvoji **više od polovice glasova** (50% + 1 glas)*
- na predsjedničkim izborima se u **1. krugu** koristi sustav relativne, a u **2. krugu** apsolutne većine

- **RAZMJERNI** IZBORNI SUSTAV – izborni sustav u kojem mandate dobivaju stranke **prema omjeru dobivenih glasova**
- **3 podvrste razmjernih izbora:**
  - sustav izbornog količnika
  - D'Hondotov sustav
  - Badenski i Hereov sustav
- **IZBORNI PRAG** – minimalni postotak glasova koji neka stranka mora dobiti kako bi dobila mandat – u Hrvatskoj iznosi **5%**
- **SUSTAV IZBORNOG KOLIČNIKA**

$$\frac{\text{ukupno glasača} \\ \text{(npr. 10 000)}}{\text{broj zastupnika} \\ \text{(npr. 10)}} = \text{izborni količnik} \\ \text{(1 000)}$$

IZBORI

(plan ploče)

- **REFERENDUM** – oblik neposredne demokracije u posrednoj demokraciji
- **MOŽE BITI:** – nacionalni i lokalni
  - obvezujući i savjetodavan
- **KAD SE RASPISUJE REFERENDUM**
  - kad je pitanje o **UDRUŽENJU SA DRUGIM DRŽAVAMA**
    - nakon što se Sabor **dvotrećinskom većinom (više od 66%)** odlučio za udruženje
    - *raspisuje ga Sabor*
  - ako se radi o prijedlogu **PROMJENE USTAVA I ZAKONA**
    - na zahtjev minimalno **10% ukupnog broja birača**
    - *raspisuje ga Sabor, a može ga raspisati i predsjednik uz supotpis premjera*